

Examenprogramma aardrijkskunde

Informatiewijzer

Preambule	1
Leeswijzer	2
aardrijkskunde	3

1. Preambule

De zes algemene onderwijsdoelen die voor alle vakken en sectoren in het vmbo gelden, zijn

1 Werken aan vakoverstijgende thema's

De leerling leert, in het kader van een brede en evenwichtige oriëntatie op mens en samenleving, enig zicht te krijgen op relaties met de persoonlijke en maatschappelijke omgeving.

Daarbij wordt expliciet aandacht besteed aan:

- 1.1 het kennen van en omgaan met eigen en andermans normen en waarden;
- 1.2 het onderkennen van en omgaan met de verschillen tussen de seksen;
- 1.3 de relatie tussen de mens en de natuur en het concept van duurzame ontwikkeling;
- 1.4 het functioneren als democratisch burger in een multiculturele samenleving, ook in internationaal verband;
- 1.5 het op een voor henzelf en anderen veilige manier functioneren in de beroepspraktijk en in eigen omgeving;
- 1.6 de maatschappelijke betekenis van technologische ontwikkeling, waaronder met name moderne informatie- en communicatietechnologie;
- 1.7 de maatschappelijke betekenis van betaalde en onbetaalde arbeid;
- 1.8 de verworvenheden en mogelijkheden van kunst en cultuur, waaronder ook de media.

2 Leren uitvoeren

De leerling leert in zoveel mogelijk herkenbare situaties, mede met gebruikmaking van ICT, een aantal schoolse vaardigheden verder te ontwikkelen.

Het gaat daarbij om:

- 2.1 Nederlandse en Engelse teksten lezen en beluisteren;
- 2.2 schriftelijke en mondelinge teksten produceren in correct Nederlands;
- 2.3 informatie in verschillende gegevensbestanden opzoeken, selecteren, verzamelen en ordenen;
- 2.4 de rekenvaardigheden hoofdrekenen, rekenregels gebruiken, meten en schatten toepassen;
- 2.5 voldoen aan eisen van milieu, hygiëne, gezondheid en ergonomie;
- 2.6 doelmatig en veilig omgaan met materialen, gereedschappen en apparatuur;
- 2.7 Computervaardigheden.

3 Leren leren

De leerling leert, mede met gebruikmaking van ICT, zoveel mogelijk eigen kennis en vaardigheden op te bouwen. Daartoe leert hij onder andere een aantal strategieën die het leer- en werkproces kunnen verbeteren.

Het gaat daarbij om:

- 3.1 informatie beoordelen op betrouwbaarheid, representativiteit en bruikbaarheid, informatie verwerken en benutten;
- 3.2 strategieën gebruiken voor het aanleren van nieuwe kennis en vaardigheden zoals memoriseren, aantekeningen maken, schematiseren, verbanden leggen met aanwezige kennis;
- 3.3 strategieën gebruiken voor het begrijpen van mondelinge en schriftelijke informatie;
- 3.4 op een doordachte wijze keuzeproblemen oplossen;
- 3.5 een eenvoudig bedrijfsmatig, natuurwetenschappelijk of maatschappelijk vraagstuk planmatig onderzoeken;
- 3.6 persoonlijke ervaringen en opdrachten van anderen verwerken in woord, klank, beeld en beweging;
- 3.7 op basis van argumenten tot een eigen standpunt komen.

4 Leren communiceren

De leerling leert, mede via een proces van interactief leren, een aantal sociale en communicatieve vaardigheden verder te ontwikkelen.

Het gaat daarbij om:

- 4.1 elementaire sociale conventies in acht nemen;
- 4.2 overleggen en samenwerken in teamverband;
- 4.3 passende gesprekstechnieken hanteren;
- 4.4 verschillen in meningen en opvattingen benoemen en hanteren;
- 4.5 culturele en seksegebonden verschillen tussen mensen benoemen en hanteren;
- 4.6 omgaan met formele en informele afspraken, regels en procedures;
- 4.7 zichzelf en eigen werk presenteren.

5 Leren reflecteren op het leer- en werkproces

De leerling leert, door te reflecteren op het eigen cognitief en emotioneel functioneren, zicht te krijgen op en sturing te geven aan het eigen leer- en werkproces.

Het gaat daarbij om:

- 5.1 een leer- en/of werkplanning maken;
- 5.2 het leer- en/of werkproces bewaken;
- 5.3 een eenvoudige product- en procesevaluatie maken en hieruit conclusies trekken.

6 Leren reflecteren op de toekomst

De leerling leert, door te reflecteren op het eigen cognitief en emotioneel functioneren, zicht te krijgen op de eigen toekomstmogelijkheden en interesses. Daarbij wordt expliciet aandacht besteed aan:

- 6.1 het inventariseren van de eigen mogelijkheden en interesses;
- 6.2 het onderzoeken van de mogelijkheden voor verdere studie;
- 6.3 het zicht krijgen op beroepen, de beroepspraktijk en actuele ontwikkelingen daarbinnen;
- 6.4 de rol en het belang van op school geleerde kennis, inzicht en vaardigheden voor het maatschappelijk leven, dagelijks leven, vrije tijd, vrijwilligerswerk;
- 6.5 de kenmerken van de arbeidsmarkt op dit moment en in de nabije toekomst;
- 6.6 de organisatie van branches en bedrijven;
- 6.7 het beoordelen van de eigen mogelijkheden en interesses in het licht van vervolgstudie, beroepen en maatschappelijk functioneren;
- 6.8 het kunnen maken van een verantwoorde keuze voor een vervolgopleiding.

2. Leeswijzer

Hieronder worden de examenprogramma's per vak gedefinieerd in exameneenheden met de bijbehorende code. Elke exameneenheid bestaat uit één of meer eindtermen. In de kolommen achter de exameneenheden staat aangegeven door middel van een **X** voor welke leerweg de exameneenheid deel uitmaakt van het examenprogramma.

Het centraal examen voor een vak of programma per leerweg heeft betrekking op die exameneenheden die aangeduid zijn met **CE**.

Het schoolexamen voor een bepaalde leerweg heeft voor de algemeen vormende vakken in ieder geval betrekking op exameneenheid K3 (Leervaardigheden) en voor de beroepsgerichte vakken op exameneenheid K2 (Professionele vaardigheden).

Daarnaast heeft het schoolexamen betrekking op:

- ten minste die exameneenheden die deel uitmaken van het examenprogramma van deze leerweg voor zover zij niet deel uitmaken van het centraal examen voor die leerweg;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest een of meer exameneenheden waarop het centraal examen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen die relevant zijn voor het betreffende vak of examenprogramma, die per kandidaat kunnen verschillen.

Voor bepaalde groepen van verwante beroepsgerichte programma's in de GL is er een gemeenschappelijk CE. De exameneenheden die horen bij deze gemeenschappelijke centrale examens in de GL hebben een nieuwe vakcode gekregen gevolgd door een nummering in Romeinse cijfers. Dit betreft de volgende groepen van beroepsgerichte programma's GL:

- Metaaltechniek, elektrotechniek, installatietechniek, instalektro, metaalektro (met als codering voor het gezamenlijke CE: **MEI**)
- Uiterlijke verzorging, verzorging, zorg-en-welzijn-breed (met als codering voor het gezamenlijke CE: **ZWG**)
- Consumptief-breed, consumptief-horeca, consumptief-bakken (met als codering voor het gezamenlijke CE: **COG**)
- Administratie, handel en administratie, handel en verkoop, mode en commercie (met als codering voor het gezamenlijke CE: **HAV**).

3. aardrijkskunde

		BB	KB	GL/TL
AK/K/1	Oriëntatie op leren en werken			
1.	De kandidaat kan zich oriënteren op de eigen loopbaan en het belang van aardrijkskunde in de maatschappij.	X	X	X
AK/K/2	Basisvaardigheden			
2.	De kandidaat kan basisvaardigheden toepassen die betrekking hebben op communiceren, samenwerken en informatie verwerven en verwerken.	X	X	X
AK/K/3	Leervaardigheden in het vak aardrijkskunde	CE	CE	CE
3.	De kandidaat kan een aantal strategische vaardigheden toepassen die bijdragen tot de ontwikkeling van het eigen leervermogen: <ul style="list-style-type: none"> – verschillende typen aardrijkskundige vragen herkennen en formuleren – aardrijkskundige principes en procedures hanteren – gebruik maken van kaart, atlas, luchtfoto's en satellietbeelden – eenvoudig aardrijkskundig onderzoek uitvoeren. 	X	X	X
AK/K/4	Leefbaarheid en zorg in stedelijke en landelijke gebieden			
4.	De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – de woon- en leefsituatie in buurten en wijken van Nederlandse steden en dorpen op een geografische manier beschrijven en vergelijken – de verschillen tussen stedelijke en landelijke gebieden met betrekking tot de gezondheidstoestand van de bevolking in Nederland beschrijven, en vergelijken met de situatie in een belangrijk mediterraan herkomstland van in Nederland levende migranten. 	X		
5.	De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – de woon- en leefsituatie in buurten en wijken van Nederlandse steden en dorpen op een geografische manier beschrijven en vergelijken – de verschillen tussen stedelijke en landelijke gebieden met betrekking tot de gezondheidstoestand van de bevolking in Nederland beschrijven, verklaren en vergelijken met de situatie in een belangrijk mediterraan herkomstland van in Nederland levende migranten – de woon- en leefsituatie en de gezondheidstoestand van de bevolking in Nederland vergelijken met de situatie in andere herkomstlanden van in Nederland levende migranten en met de situatie in de eigen omgeving. 		X	X

		BB	KB	GL/TL
AK/K/5	De Nederlanders en hun vakantiebestemmingen	CE	CE	CE
6.	De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – het vakantiegedrag van de Nederlanders op een geografische manier beschrijven en verklaren – gevolgen van de toename van het Nederlandse massatoerisme voor belangrijke vakantiegebieden in Nederland, Europa en de wereld, beschrijven en herkennen. 	X		
7.	De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – het vakantiegedrag van de Nederlanders beschrijven en verklaren – een aantal belangrijke vakantiebestemmingen van Nederlanders beschrijven en een relatie leggen met de kenmerken van vakantiegangers – de gevolgen van massatoerisme in vakantiegebieden waar veel Nederlanders komen, beschrijven en verklaren en maatregelen om negatieve effecten tegen te gaan beoordelen. 		X	X
AK/K/6	Migratie en de multiculturele samenleving			
8.	De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – de maatschappelijke en ruimtelijke segregatie in Nederlandse grote steden beschrijven, verklaren en beoordelen – de ruimtelijke effecten van verschillen in beschikbaarheid en toegankelijkheid van de woningmarkt en het onderwijs voor bevolkingsgroepen in Nederlandse grote steden beschrijven en verklaren. 	X		
9.	De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – de maatschappelijke en ruimtelijke segregatie in Nederlandse grote steden beschrijven, verklaren en beoordelen – de ruimtelijke effecten van verschillen in beschikbaarheid en toegankelijkheid van de woningmarkt en het onderwijs voor bevolkingsgroepen in Nederlandse grote steden beschrijven, verklaren en beoordelen – de verschillen in beschikbaarheid en toegankelijkheid van de woningmarkt en het onderwijs voor migranten en andere bevolkingsgroepen en de effecten hiervan op de maatschappelijke en ruimtelijke segregatie in Nederlandse grote steden, vergelijken met grote steden in andere Europese landen en Noord-Amerika en een (middel)grote stad in de eigen omgeving. 		X	X

		BB CE	KB CE	GL/TL CE
AK/K/7	Omgaan met natuurlijke hulpbronnen			
10.	De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – de mogelijkheden van het gebruik van zoet water op aarde in relatie tot de draagkracht van de aarde beschrijven en verklaren – groot- en kleinschalige maatregelen gericht op duurzaam gebruik van water beschrijven en verklaren – maatregelen gericht op de aanpak van problemen met betrekking tot de kwaliteit van zoet water tussen regio's vergelijken. 	X		
11.	De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – de mogelijkheden van het gebruik van zoet water op aarde in relatie tot de draagkracht van de aarde beschrijven, verklaren en beoordelen – groot- en kleinschalige maatregelen gericht op duurzaam gebruik van water beschrijven, verklaren en beoordelen – de verschillen in kwantiteit en kwaliteit van zoet water en in maatregelen gericht op duurzaam gebruik van zoet water in natte en droge landen vergelijken. 		X	X
AK/K/8	Internationalisering van de kleding- en schoenenmarkten			
12.	De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – de ontwikkeling van de kleding- en schoenenproductie in tijd (vanaf de jaren '60) en ruimte beschrijven en verklaren – de sociale en economische gevolgen en milieu-effecten van de internationalisering van de kleding- en schoenenindustrie voor lagelonenlanden beschrijven, verklaren en beoordelen. 	X		
13.	De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – de ontwikkeling van de kleding- en schoenenproductie in tijd (vanaf de jaren '60) en ruimte beschrijven en verklaren – de sociale en economische gevolgen en milieu-effecten van de internationalisering van de kleding- en schoenenindustrie voor lagelonenlanden beschrijven, verklaren en beoordelen – het proces van internationalisering van de kleding- en schoenenindustrie in twee landen met een verschillend ontwikkelingspeil vergelijken. 		X	X

		BB	KB	GL/TL
AK/K/9	Transport en infrastructuur			
14.	De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – de ontwikkelingen in het Nederlandse goederenvervoer op een geografische manier beschrijven en verklaren, en maatregelen ter bestrijding van knelpunten beschrijven – de rol van Nederland als distributieland en de betekenis van de mainports Rotterdam en Schiphol in West-Europa beschrijven en verklaren. 	X		
15.	De kandidaat kan: <ul style="list-style-type: none"> – de ontwikkelingen in het Nederlandse goederenvervoer op een geografische manier beschrijven en verklaren, en maatregelen ter bestrijding van knelpunten beschrijven en beoordelen – de rol van Nederland als distributieland en de betekenis van de mainports Rotterdam en Schiphol in West-Europa beschrijven, verklaren en beoordelen – de betekenis van de Nederlandse mainports met die van andere Europese mainports, een luchthavenmainport en een zeehavenmainport vergelijken. 		X	X
AK/V/1	Vraag en aanbod in de zorgsector			
16.	De kandidaat kan ruimtelijke verschillen in de vraag naar en het aanbod van zorg in Nederland, nu en in de nabije toekomst, beschrijven en beoordelen, en de situatie in Nederland vergelijken met de situatie in een herkomstland van in Nederland levende migranten.			X
AK/V/2	Beelden van vakantiegebieden			CE
17.	De kandidaat kan beelden van belangrijke Nederlandse vakantiegebieden in toeristische voorlichting beoordelen door ze te vergelijken met een geografisch beeld van de betreffende gebieden.			X
AK/V/3	Vluchtelingen in Nederland			
18.	De kandidaat kan het migratieproces van vluchtelingen naar Nederland vanaf de jaren '70 beschrijven en verklaren en het toelatings- en spreidingsbeleid van Nederland beschrijven en beoordelen.			X

		BB	KB	GL/TL
AK/V/4	Omgaan met de natuurlijke hulpbron energie			CE
19.	De kandidaat kan de mogelijkheden van het energiegebruik op aarde in relatie tot de draagkracht van de aarde beschrijven en verklaren, en de maatregelen gericht op duurzaam en milieuvriendelijk energiegebruik beoordelen met Nederland als referentiekader.			X
AK/V/5	Internationalisering van de voedselproductie			
20.	De kandidaat kan de gevolgen van internationalisering van de voedselproductie voor de bevolking en het milieu van ontwikkelingslanden op een geografische manier beschrijven en verklaren en mogelijke oplossingen beoordelen.			X
AK/V/6	Transport in een ontwikkelingsland			
21.	De kandidaat kan de betekenis van de verkeersinfrastructuur voor de regionale ontwikkeling van een (deelgebied in een) ontwikkelingsland beschrijven en verklaren, en maatregelen ter verbetering beoordelen.			X
AK/V/7	Verwerven, verwerken en verstrekken van informatie			
22.	De kandidaat kan zelfstandig informatie verwerven, verwerken en verstrekken in het kader van het sectorwerkstuk.			X
AK/V/8	Vaardigheden in samenhang			
23.	De kandidaat kan de vaardigheden uit het kerndeel in samenhang toepassen.			X